

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Географічний факультет
Кафедра економічної та соціальної географії

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГЕОМОРФОЛОГІЯ МІСТА

для студентів

галузь знань **10 природничі науки**
спеціальність **106 – Географія**
освітній рівень **бакалавр**
освітня програма **Урбаністика та міське планування**
вид дисципліни **вибіркова**
вибірковий блок **Урбоекологія**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021/2022
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	5
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	екзамен

Викладач:

Пролонговано: на 20 ___/20___ н.р. _____ (_____) «___» 20___ р.
(підпис) (ПІБ)
на 20 ___/20___ н.р. _____ (_____) «___» 20___ р.
(підпис) (ПІБ)

КИЇВ – 2021

Розробник: Стецюк Володимир Васильович, доктор географічних наук, професор
кафедри землезнавства та геоморфології, професор

ЗАТВЕРДЖЕНО
« 17 » червня 2021 року

Завідувач кафедри економічної та
соціальної географії
Ліот проф. Костянтин МЕЗЕНЦЕВ

Протокол № 15 від «17» червня 2021 року

Схвалено науково - методичною радою географічного факультету

Протокол № 6 від «30» серпня 2021 року

Голова науково-методичної комісії *Н.Кр* доц. Наталія КОРОГОДА
«30» серпня 2021 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері урбогеоморфології, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у професійній діяльності з географії, або у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження природних і суспільних об’єктів та процесів.

2. Попередні вимоги до опанування, або вибору навчальної дисципліни:

1) успішне опанування курсів «Природнича географія», «Суспільна географія», «Вступ до урбаністичних студій»;

2) знати сучасні кількісні та якісні методи географічних досліджень, володіти навичками роботи з картографічними джерелами, комп’ютерними програмами Microsoft Word, Excel, PowerPoint.

3. Анотація навчальної дисципліни: Предметом навчальної дисципліни є вивчення основних рис рельєфу земної поверхні (морфології, генезису, віку, динаміки) та геоморфологічних процесів (їхніх генетичних типів, механізмів перебігу, закономірностей поширення на Землі), їхнього впливу на інженерну та екологічну безпеку міських поселень. Розглядається сучасна структура прикладних геоморфологічних досліджень міських територій: інженерно-геоморфологічний аналіз, еколого-геоморфологічний та ландшафтно-архітектурний аналіз. Дається еколого-геоморфологічна оцінка міських територій.

4. Завдання вивчення дисципліни полягає у тому, щоб сформувати у студентів системні погляди на місце і роль рельєфу земної поверхні та геоморфологічних процесів у функціонуванні міських поселень. Опанування навчальної дисципліни дає можливість студентам набути наступні компетентності:

- здатності застосовувати знання про особливості геоморфології міста у практичних ситуаціях (ЗК1);

- здатності застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, показників урбогеоморфології для просторового планування міст (СК2, СК7);

- здатності аналізувати склад і будову літосфери на різних просторово-часових масштабах (СК5).

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація [□] . 4.автономність та відповідальність [□])		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Головні властивості рельєфу земної поверхні, класифікації зазначених властивостей	Лекція, самостійна робота		
1.2	Перелік і стосунки та взаємозв’язки ендегенних та екзогенних чинників формування рельєфу земної поверхні, наслідки їхнього впливу на розвиток	Лекція, самостійна робота		

* заповнюється за необхідністю, наприклад для практик, лабораторних курсів тощо.

	міст					
1.3.	Загальні закономірності формування глобальних рис рельєфу земної поверхні	<i>Лекція, самостійна робота</i>	<i>Відповіді на семінарських заняттях, контрольні роботи, іспит</i>	До 45%		
1.4	Механізми окремих внутрішніх процесів формування рельєфу земної поверхні та їхні геоморфологічні наслідки	<i>Лекція, самостійна робота</i>				
1.5	Закономірності вияву і розвитку екзогенних геоморфологічних процесів, відображення певних геоморфологічних процесів в утворенні відповідних форм рельєфу – морфоскульптур	<i>Лекція, самостійна робота</i>				
1.6	Закономірності поширення на земній поверхні форм рельєфу ендегенного та екзогенного походження; класифікації антропогенного рельєфу	<i>Лекція, самостійна робота</i>				
1.7	Основні методи вивчення рельєфу, основні напрямки використання знань про рельєф земної поверхні з практичною метою	<i>Лекція, самостійна робота</i>				
2.1	За геологічними, тектонічними та орографічними картами встановити залежність між геолого-тектонічною будовою та формами рельєфу земної поверхні на територіях міських поселень	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота</i>			<i>Виступи та доповнення на семінарських заняттях, контрольні роботи, іспит</i>	До 35%
2.2	Розуміти закономірності вияву і розвитку екзогенних геоморфологічних процесів, їхню динаміку, спричинену процесами урбанізації	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота</i>				
2.3	Проводити прості морфометричні вимірювання рельєфу міських поселень і на основі топографічних карт побудувати спеціальні морфометричні карти (щільності горизонтального розчленування, глибини вертикального розчленування, нахилу земної поверхні тощо)	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота</i>				
2.4	Здійснювати аналіз матеріалів аерофото- та космічної зйомки з метою встановлення головних рис рельєфу земної поверхні міських поселень	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота</i>				
2.5	Здійснювати геоморфологічне профілювання за допомогою топографічних карт	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота</i>				
3.	Комунікація: Презентувати отримані результати за допомогою сучасних технічних засобів	<i>Семінарське заняття, дискусія</i>	<i>Виступи, доповнення на семінарах, дискусія</i>	До 10 %		

4.	Автономність та відповідальність: вміння творчо застосовувати загальнонаукові та спеціальні методи для аналізу потенційного розвитку несприятливих екзогенних процесів в межах міських поселень; уміння аргументувати та відстоювати свою позицію у процесі професійної діяльності	<i>Семінарське заняття, дискусії</i> <i>Семінарські заняття, дискусії</i>	<i>Виступи, доповнення на семінарах, дискусія, іспит</i>	До 10 %
----	---	--	--	---------

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін, які не входять до блоків спеціалізації)

Програмні результати навчання (назва)	Результати навчання дисципліни (код)									
	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	2.1	2.2	
1. Аналізувати географічний потенціал території (P04)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
2. Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер (P08)								+	+	+
3. Аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах (P09)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Програмні результати навчання (назва)	Результати навчання дисципліни (код)				
	2.3	2.4	2.5	3	4
1. Аналізувати географічний потенціал території (P04)	+	+	+	+	+
2. Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер (P08)	+	+	+		
3. Аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах (P09)	+	+	+	+	+

7. **Форми оцінювання:** рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами усного опитування й написання письмових контрольних робіт.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

- результати навчання – **1.1 – 1.7 (знання)** – до 45%;
- результати навчання – **2.1 – 2.5 (вміння)** – до 35%;
- результати навчання – **3 (комунікація)** – до 10%;
- результати навчання – **4 (автономність та відповідальність)** – до 10%

7.1. Організація оцінювання.

У курсі передбачено **2 змістових частини**. Заняття проводяться у вигляді лекцій та семінарських занять, передбачено виконання індивідуальних завдань у форматі підготовки та здачі презентацій. Завершується дисципліна **іспитом**.

Упродовж семестру, після завершення відповідних тем, проводяться тематичні письмові контрольні роботи з відкритими питаннями (при дистанційній формі навчання тестові відкриті та закриті питання). Для визначення рівня досягнення результатів навчання, студенти презентують результати свого наукового дослідження та демонструють набуті навички.

Для студентів, які упродовж семестру не досягли мінімального рубіжного рівня оцінки (60% від максимально можливої кількості балів) проводиться заключна семестрова контрольна робота, максимальна оцінка за яку не може перевищувати 40% підсумкової оцінки (до 40 балів за 100 – бальною шкалою).

Умовою отримання позитивної результуючої оцінки з дисципліни є досягнення не менш як 60% від максимально можливої кількості балів, при цьому, оцінка за результати навчання не може бути меншою ніж 50% від максимального рівня.

Підсумкове оцінювання у формі екзамену: максимальна кількість балів на екзамені – 40 балів, мінімальна кількість балів, які додаються до семестрових – 24 бали (60% максимальної кількості балів, відведених на екзамен).

Студенти, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж *критично-розрахунковий мінімум* – **20 балів** до складання екзамену не допускаються. Рекомендований мінімум для допуску до екзамену – **35 балів**.

Оцінювання здійснюється впродовж семестру усіх видів робіт, включаючи і самостійну роботу та виконання індивідуального завдання.

7.2. Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

**8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

№	Тема	Кількість годин		
		Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
Тематичний блок 1. Методологічні основи вивчення геоморфології міст				
1.	Місто – одна із головних форм екосистеми людини, поняття про міську територію, міське середовище.	2	2	10
2.	Геоморфологічні дослідження міських територій: інженерно-геоморфологічний аналіз, еколого-геоморфологічний та ландшафтно-архітектурний аналіз.	6	4	10
3.	Еколого-геоморфологічна оцінка міських територій. Структура геоморфологічних досліджень. Еколого-геоморфологічні критерії оцінки міської території.	4	4	10
4.	Вплив рельєфу на виникнення і зростання міст. Вплив аномального магнітного поля на розташування і зростання міст. Мале місто – стала відповідність екологічним вимогам.	4	4	15
Тематичний блок 2. Історичні та регіональні особливості геоморфологічних явищ на територіях міських поселень				
5.	Зміни рельєфу міст різних історичних епох. Еколого-геоморфологічні проблеми поселень минулого.	6	8	20
6.	Екологічні катастрофи (землетруси, ерозія ґрунтів) в історії розвитку міст. Вулканічні явища в житті міських поселень. Цунамі та інші екстремальні природні катастрофи в житті міст.	4	4	10
7.	Екологічний потенціал малих міст. Географічні умови, які визначають розміщення міст. Вплив сучасної блокової структури земної кори на розміщення міст.	4	4	15
ВСЬОГО		30	30	90

Загальний обсяг – 150 год.

Лекції – 30 год.

Семінарські заняття – 30 год.

Самостійна робота – 90 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Дмитрук О.Ю. Урбанізовані ландшафти: теоретичні та методичні основи конструктивно-географічного дослідження. К.: Обрії, 2004. 240 с.
2. Дмитрук О.Ю. Ландшафтно-урбанізаційні системи: конструктивно-географічні основи оптимізації та управління. К.: Обрії, 2004. 216 с.
3. Природа Києва: сучасний стан та екологічні проблеми : монографія / за ред. С.Ю. Бортника і В.В. Стецюка. К.: Прінт-Сервіс, 2016. 350 с.
4. Стецюк В. В., Бортник С.Ю. Основи урбоекологічних досліджень (на прикладі території Києва). Навчальний посібник. К.: Прінт-Сервіс, 2016. 167 с.

Додаткові:

1. Денисик Г.І. Антропогенні ландшафти Правобережної України. Вінниця: Арбат, 1998. 292 с.
2. Київ як екологічна система: природа – людина – виробництво – екологія. /ред. П.Г. Шищенко, Я.Б. Олійник, В.В. Стецюк. К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2001. 316 с.
3. Колтун О. Рельєф міста Хмельницького // Вісник Львів. ун-ту. Сер. геогр. – 2001. Вип.28. – С. 113-118.
4. Крогиус В.Р. Город и рельеф. М.: Стройиздат, 1979.
5. Рельєф среды жизни человека (экологическая геоморфология) / Отв. ред. Лихачева Э. А. Тимофеев Д. А. М.: Медиа-ПРЕСС, 2002. 640 с.
6. Стецюк В.В., Сілецький Ю.А. Основи екологічної геоморфології. К.: Четверта хвиля, 2000. 368 с.
7. Стецюк В.В., Романчук С.П., Щур Ю.В. та ін. Київ – екосистема: природа – людина – виробництво – екологія. К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2001. 316 с.
8. Сучасна динаміка рельєфу України /ред.. Палієнко В.П. К.: Наукова думка, 2005. 267 с.